

LISTY

ROČNÍK XIX
ŘÍJEN 1989
ČÍSLO

5

ČASOPIS
ČESKOSLOVENSKÉ
SOCIALISTICKÉ OPOZICE

Jiří Pelikán

VELKÝ PRŮLOM

(Polsko a my)

Zatímco v Praze uprostřed srpna sirotci po Brežněvovi předváděli před očima celého světa neuvěřitelnou apokalypsu propagandistické hysterie, doprovázené okázalou mobilizací policie a milic, zatýkáním, procesy a tiskovou kampaní ve stylu padesátých let, jejímž cílem bylo hájit za každou cenu svou kymácející se moc a invazi do vlastní země, k níž se už nehlásí (až na několik smutných výjimek) ani tehdejší invazori, v sousedním Polsku došlo v téže době k převratné události: poprvé po 40 letech v zemích východní Evropy se stal předsedou vlády nekomunista Tadeusz Mazowiecki, katolický intelektuál, jeden z duchovních vůdců Solidarity, věrný poradce Lecha Walesy a dávný přítel papeže. Stanul v čele vlády, v níž komunisté jsou v menšině a jejíž jádro tvoří představitelé polské Solidarity, ještě nedávno zakázané a odsouzené do ilegality. Stal se skoro zázrak: ve stejné vládě zasedli k jednomu stolu generálové, kteří ještě před osmi lety uvrhli do vězení tisíce aktivistů Solidarity, a jejich bývalí vězni.

JAN SKÁČEL

Tráva jako my

Na konci léta
okolo tratí hoří tráva
neslyšným, bílým plamenem.

Vagóny míjejí a míjejí i dny
s náklady těžkými jak vykácená tma.
Hlomozí dlouhé vlaky.

A náspy hoří.
Neslyšně hoří ostrá suchá tráva,
má divné jméno mezi očima.

Sveřep.

Sveřep tak trochu vzpřímený.

Neříká, že nositelům moci v Praze naskakuje před tímto obrazem husí kůže. Uvědomují si, že ve střední a východní Evropě se dostalo do pohybu něco, co se již těžko bude moci zastavit. Bojí se oprávněně: začal reálný proces přechodu od totalitarismu k demokracii. A největší zázrak spočívá v tom, že tento konec monopolu moci komunistické strany – nedotknutelného tabu posledních 40 let – proběhl bez jediného výstřelu i bez masových demonstrací, prostřednictvím zvoleného (byť ještě ne zcela demokraticky) parlamentu a s plným souhlasem prezidentské generála, který se před osmi lety pokusil zlikvidovat Solidarity vojenským převratem.

Na nové cestě

Daleko důležitější než změny v osobním složení nové vlády je její program, který znamená *skutečný obrat v politice a ekonomice země*. I když zatímní program vlády je plodem kompromisu a určité improvizace, zdůvodněné nedostatkem času, a i když teprve praxe prvních měsíců dovolí soudit kompetenci nových ministrů a shodu jejich činnosti s vyhlášenými úmysly (kolik krásných programů vlád zůstalo na papíře!), přece jen je možné vyčíst hlavní směry: v politice to bude zřejmě vývoj od nynější koalice tří stran a Solidarity ke skutečnému pluralismu, který umožní založení a existenci všech politických stran, které již ilegálně existují, nebo jež teprve vzniknou, demokratické a svobodné volby (podle dohody u „kulatého stolu“ se mají konat nejpozději v roce 1993, ale není vyloučeno, že to bude mnohem dříve), zrušení „nomenklatury“ (ale Mazowiecki vyhlásil, že nechce žádné čistky či vyřizování účtů), zaručení svobody slova a shromažďování, zrušení cenzury a pluralismus v televizi, rozhlase a tisku. Staronový ministr vnitra generál Kiszak (ano, tentýž, co dal zavřít Walesu a Mazowieckého) vyhlásil v parlamentě, že zruší odposlechy telefonních rozhovorů a kontrolu korespondence, že sice ponechá pověstné „zomos“ – pohotovostní oddíly policie – ale že budou příště používány jen proti vandalizujícím fanouškům na fotbalových hřištích a že naučí příslušníky policie se chovat jako v „právním státu“ – copak asi na to říká jeho pražský kolega, ministr vnitra Kyncl?

Také, a především v ekonomice, se připravuje →

(9. září t. r. dostal Jan Skácel v slovinské Vilenici
Cenu za středoevropskou literaturu – čtěte na straně 78)

(pokračování úvodníku Jiřího Pelikána)

radikální obrat: od státně řízené ekonomiky k ekonomice tržní, což znamená opuštění centrálního plánování, snížení a postupné potlačení státních subvencí, uzavření deficitních podniků, rozvoj soukromého a družstevního sektoru, zvláště v oblasti malých a středních podniků a jejich konkurence se státním sektorem, který se postupně omezí na těžký průmysl, doly a zdroje energetiky. Všichni ekonomičtí ministři jsou přívrženci tržního hospodářství a soukromého podnikání a slibují léčení polské ekonomiky „šokem“, což předpovídá možnost ostrých sociálních konfliktů, nových nerovností, částečné nezaměstnanosti a „utahování řemene“ pro všechny vrstvy obyvatelstva (s nebezpečím, že nejvíce budou postiženy chudší vrstvy). Pro rovnováhu si Mazowiecki zvolil za svého ministra práce jednoho z nejstarších bojovníků za práva dělníků a z nejpobulárnějších vůdců Solidarity Jacka Kuroně, jednoho ze zakladatelů KOR (Výboru na obranu dělníků), který strávil 9 let ve vězení a který bude dbát, aby tíha nezbytných obětí byla co nejspravedlivěji rozdělena.

V zahraniční politice se rysuje kombinace kontinuity se změnou stylu. Novinkou a překvapením je jmenování profesora Skubiszewského, uznávaného znalce mezinárodního práva, nezávislého, ale Solidaritě blízkého katolíka, na funkci, kterou pro sebe reklamovala komunistická strana. Ve svém prvním vystoupení zdůraznil respektování spojenectví se Sovětským svazem a v té souvislosti varoval, že v Polsku „nebude místo pro akce nebo projevy anti-sovětské“. Slíbil však odideologizování zahraniční politiky a nová kritéria pro výběr kandidátů pro diplomatický sbor (hlavním měřítkem bude odborná kvalifikace).

Signál obratu

Nechci se vracet k dramatickému průběhu polského srpna, ale pokládám za důležité odpovědět na otázku, zda Walesa změnil svůj tehdejší požadavek „vlády bez komunistů“ a zda vstup Solidarity do vlády není předčasný, jak se domnívá Leszek Kolakowski a někteří aktivisté Solidarity. Walesa nejdřív šokoval svým radikálním požadavkem jak komunisty, tak část svých poradců a spolupracovníků. Zdálo se, že tím opouští dohodu, dosaženou u „kulatého stolu“ o vládě „velké koalice“, ve které by pod vedením komunistů byli také představitelé Solidarity. Také Moskva byla poplašena, dokonce i západní vlády naznačovaly, že „vláda bez komunistů“ je dnes v Polsku nerealistický požadavek. Ale Walesa se ukázal jako pružný politik i prozíravý státník. Svým „politickým bluffem“ zvrátil plán Jaruzelského na „velkou koalici“ pod vedením komunistické strany v pravý opak: *koalici s komunisty, ale ne pod jejich vedením*, nýbrž pod vedením Solidarity. A prosadil to. Nejen proti odporu protivníků, ale i proti odporu části aktivistů Solidarity, kteří zastávali stanovisko, že Solidarita má zůstat v opozici a čekat, až se komunisty vedená vláda zdiskredituje, i proti opozici tzv. radikálů, kteří jsou proti jakýmkoliv kompromisům s komunisty.

Walesa je natolik úzce spojen s realitou země a lidí,

že nemohl připustit, aby se Polsko propadalo do stále hlubší krize s dramatickými důsledky pro většinu obyvatel. Ale věděl také, že obrat ke skutečným reformám, a též podporu občanů, tolikrát zklamaných, a proto nedůvěřivých, je možno získat jen jasným *signálem obratu a ořesením dosavadním statem quo*, který vládí po 40 let.

Když dosáhl, aby předsedou vlády byl jmenován jeho poradce a představitel Solidarity Mazowiecki, Walesa změnil tón: připustil, že komunistům zůstane ve vládě zachován resort obrany a vnitra jako „záruka pro Moskvu“ a že mají mít svého představitele i v jednom ekonomickém resortu, aby tak nesli spoluodpovědnost za celkovou politiku vlády a nemohli se stáhnout do laciné opozice, ze které by se distancovali od všech nutných nepopulárních opatření Mazowieckého vlády. A tak nakonec komunisté hlasovali pro vládu, ve které jsou v menšině a pod vedením nekomunisty. Jen předseda oficiálních odborů Miodowicz zůstal neústupný: podle něho komunistická strana neměla podporovat novou vládu a měla ji ostře lovat z lavic opozice. Vyjádřil tím i názor konzervativní části komunistické strany, která ještě nefkla své poslední slovo.

To znamená, že *Polsko překročilo „Rubikon“*: *zrušení monopolu moci komunistické strany*. Walesova perestrojka jde tedy mnohem dál, než Gorbačovova v SSSR (a mnohem dál než Pražské jaro, které bylo udušeno vojenskou intervencí a účastí Polska s generálem Jaruzelským jako tehdejším ministrem obrany, který tuto operaci řídil). Je ovšem logické a zřejmé to ani nepřekvapuje Moskvu, že v Polsku nemůže fungovat perestrojka sovětského typu, kde strana zůstává (jak dlouho?) *deus ex machina*, jako motor reformy a změny „shora“ (ale ani to již není zcela pravda, protože i v SSSR se probouzí a rozvíjí občanská společnost a sílí tlak „zdola“). V Polsku musela vést cesta k reformám přes „pakt“ se silnou opozicí a je pravděpodobné, že podobně se bude ubírat vývoj v Maďarsku a v budoucnu i v Československu, i když síla opozice je v těchto zemích různá.

Budoucí překážky

Bylo by ale naivní věřit, že vývoj v Polsku půjde dále jen tímto směrem – od monopolu moci komunistické strany k opravdové pluralitě a od totalitarismu k demokracii, od centrálně řízené státní ekonomiky k tržním vztahům. Často se v této souvislosti mluví o příkladu Španělska a jeho klidného a nenásilného přechodu od Francovy diktatury k parlamentní demokracii. Tuto zkušenost (stejně jako podobnou v Portugalsku, Řecku a zitra snad v Chile) je jistě třeba studovat, protože skýtá mnoho poučení. Ale nesmí se při tom zapomínat na diametrálně odlišnou situaci: ve Španělsku existovalo tržní hospodářství již za diktatury, která kontrolovala jen politický život země. Proto stačilo změnit politické struktury směrem k pluralitě a demokracii a spojit tak organicky novou politickou pluralitu s již existující ekonomickou, které tento vývoj dal ještě větší prostor k rozvoji. V Polsku a zemích „reálného socialismu“ převládá státně řízená ekonomika (kromě zemědělství), kterou přeměnit v tržní není jen věcí politické vůle, ale dlouho-

dobým a tvrdým (pro společnost) procesem, který se neobejde bez sociálních konfliktů a bez vydatné pomoci Západu, který je sice ochoten dát mnoho, ale zdaleka ne tolik, kolik by polské hospodářství potřebovalo (podle Walesy 10 miliard dolarů v průběhu tří let!). Západ, včetně Spojených států, nemá dnes dost prostředků na vyřešení vlastních sociálních problémů a kromě toho musí současně pomáhat řadě zemí Třetího světa, které jsou na pokraji zhroutilí a hladu se všemi důsledky destabilizace. Rozhodující pro zlepšení ekonomické situace musí být proto ekonomické a politické reformy, které zmobilizují občany ke zvýšenému pracovnímu úsilí (stávky, byť jakkoli oprávněné, mohou situaci jen zhoršit). Právě podle schopnosti nové vlády vyvést zemi z ekonomické krize a chaosu ji budou posuzovat občané v Polsku, ale také v sousedních zemích. Na tomto poli se vybojuje rozhodující bitva a musíme si přiznat, že nikdo dnes neví, jak dopadne.

Také v politickém životě čeká nový kurs mnoho překážek. Nesmí se zapomenout, že generál Jaruzelski jako prezident má rozsáhlé pravomoci, zvláště v oblasti zahraniční politiky, obrany a bezpečnosti, a že si vytvořil ze svého úřadu nové centrum moci, s třemi státními ministry, kteří jsou nezávislí na Mazowieckého vládě. Všechny vedoucí pozice v ministerstvech i v podnicích jsou obsazeny členy komunistické strany (podle odhadu asi milión „kádřů“), které není možno vyhnat, ani v krátké době nahradit novými odborníky. Stačí chybný krok nové vlády nebo rozpory uvnitř koalice, aby Jaruzelski rozpustil parlament a vypsal nové volby, které by nemusely tentokrát být pro Solidaritu tak příznivé, vzhledem k tomu, že bude muset podporovat nepopulární opatření vlády a těžko se bude moci pochlubit zářky ve zlepšení hospodářské situace. Není žádné tajemství, že některé vlivné síly v komunistické straně doufají právě v takový vývoj. Komunistická strana je sice v krizi a defenzivě, ale její moc zdaleka není zlomena. Má přes 2 milióny členů a přes volební porážku a přes ztrátu monopolu moci zůstává nejsilnější organizovanou strukturou v zemi s úplnou kontrolou armády, policie i velké části ekonomiky. Bude se snažit hájit tzv. sociální vymoženosti a využívat nespokojenosti pracujících s nezbytnými průvodními jevy privatizace části ekonomiky (inlace, zvyšování cen, nezaměstnanost, větší sociální rozdíly). Nejzřetelněji to opět vyjádřil předseda oficiálních odborů Miodowicz, který chová ambice stát se vůdcem ortodoxních komunistů: „Teď se budeme moci zbavit hanlivého přívlastku 'vládní' odbory a přilepit jej Solidaritě... Jestli vláda Solidarity bude muset poslat 'zomos' (pohotovostní policii) proti dělníkům, bude to pro ni krach a vše se právě k tomu vyvíjí.“

Šance a rizika

Naštěstí sílí v komunistické straně reformní křídlo, které vidí ve spolupráci se Solidaritou a v reformách jedině možné východisko z krize. Uvnitř strany probíhá ostrá diskuse a reformisté vytvářejí vlastní struktury. Není vyloučeno, že rozpory povedou k rozkolu strany na reformní seskupení, které bude podporovat vývoj k demokracii a které se sblíží se so-

ciálně demokratickou tendencí uvnitř Solidarity (může to vést k založení nové strany levice typu sociální demokracie), a na konzervativní, která bude v opozici k nové vládě a bude usilovat o zvrát vývoje (se zahraniční podporou z Prahy, Berlína, Bukurešti, Sofie a také z některých kruhů v Moskvě).

Samozřejmě mnoho záleží na vývoji v Sovětském svazu. Vždyť to byla právě Gorbačovova politika reformem, byť nedůsledných a omezenějších, než jsou polské, která vůbec umožnila tento politický kompromis, který za Brežněva by nebyl býval možný. Proto závisí polský vývoj – a nejen polský – na tom, zda Gorbačov bude moci pokračovat v nastoupené cestě reformem anebo bude donucen – ekonomickou situací, národnostními a etnickými konflikty a odporem stranické a státní byrokracie – k jejímu zabrzdění nebo i dočasnému zastavení. Další podmínkou, od které závisí polský vývoj k demokracii, jsou dobré vztahy mezi SSSR a USA. Zatím obě velmoci tomuto vývoji napomáhaly tichou dohodou: Washington se zdržel jakýchkoli gest, které by Moskvě ztížily přijetí konce komunistické nadvlády v Polsku, a Moskva dala najevo, že nebude klást tomuto vývoji překážky za podmínky, že nepovede k blízkému rozpadu Varšavského paktu. To je zřejmě hranice, kterou Gorbačov nemůže zatím nechat překročit žádné variantě vývoje ve střední a východní Evropě.

Napětí ve vztazích k Polsku ale vytvářejí režimy v Praze a v Berlíně. Pražská propaganda mluví o podpoře Solidarity „antisocialistickým silám“ v Československu, ale přitom je to právě čs. režim, který povzbuzuje konzervativní síly v polské komunistické straně, armádě a policii k odporu proti „výprodeji socialismu“, jak polský vývoj charakterizuje *Tribuna* i ostatní tisk a jak o tom mluví na stranických akcích Jan Fojtík (a z pozadí ovšem neúnavný „internationalista“ Biłak).

Bohužel k napětí přispívají také radikální síly a skupiny uvnitř i vně Solidarity, které obviňují Walesu ze „zrady“, manifestují proti komunistům vůbec a proti SSSR, vytyčují maximální mzdové požadavky a snaží se vyvolat srážky s policií na ulicích. Jak často v minulosti, tak i teď nahrávají radikálové (jistě mají právo vyjádřit své stanovisko) konzervativcům a dogmatikům.

Nelze ani zavírat oči před projevy „uraženého“ nacionalismu a antisemitismu, který v letních měsících dostal nečekanou podporu v některých projevech kardinála Glempa, primasa polské katolické církve, zvláště v jeho výroku: „Nebude-li antipolonismus, nebude ani antisemitismus.“ Možno jistě chápat, když kardinál Glemp kritizuje vlády západních zemí za jejich neochotu pomoci ekonomicky Polsku, ale když obviňuje americký tisk z toho, že je řízen „židovskou lobby“, vzniká dojem, že připravuje atmosféru, aby budoucí ekonomické těžkosti, které již nemohou být připsány na vrub komunistům, mohly být vysvětleny veřejnosti jako projev „židovského nepřátelství“. Spor o karmelitský klášter na území bývalého tábora smrti v Osvětimi jen přilévá olej do ohně. Je proto pochopitelné, že podobné výroky vyvolaly kritické odpovědi z řad intelektuálů Solidarity a jejího deníku, řízeného Adamem Michnikiem.

Ale i Solidarita bude stát před složitou volbou, zda se postupně přeměnit v politickou stranu (ale v tom případě by se asi rozštěpila aspoň na dvě strany, ne-li víc) nebo zůstat odborovým hnutím a podle toho upravit svůj vztah k vládě a k politickým stranám. Walesa se zřejmě přiklání k tomuto poslednímu, protože správně chápe, že v období obtížného přechodu k demokracii a tržnímu hospodářství bude vláda potřebovat silného partnera v odborech, které právě pod jeho vedením mohou sehrát rozhodující úlohu jako obhájci zájmů pracujících a současně jako síla, která může přesvědčit občany, že „si musí vyhrnout rukávy“ a že pro tento vývoj musí přinést nezbytné oběti. Není náhodou, že právě Walesa vyzval vládu Mazowieckého, aby co nejdříve vytvořila legální předpoklady ke vzniku nových politických stran.

A co u nás?

Nový vývoj v Polsku vyvolal u nás zájem a naděje u části veřejnosti, zvláště v kruzích demokratické opozice, zvědavost i nedůvěru u značné části občanů, a hlavně strach u představitelů režimu. Velkým morálním povzbuzením pro občanské iniciativy byla návštěva Adama Michnika a dalších poslanců Solidarity v Československu (píšeme o ní v tomto čísle), již režim musel, ač nerad, tolerovat. K tomu přistupuje rezoluce polského senátu i parlamentu (sejmu), jež odsuzuje vojenský zákrok zemí Varšavského paktu proti Pražskému jaru v srpnu 1968 a polskou účast na něm. Je vrcholem pokrytectví a cynismu, když čs. Federální shromáždění odpovědělo na toto čestné gesto dopisem, v němž se polští poslanci obviňují ze „zasahování do vnitřních záležitostí Československa“! Polští poslanci se totiž vůbec nevyjadřovali k tomu, kdo a jak u nás vládne a komu by dávali přednost, ale omezili se na kritiku právě onoho skutečného „zasahování do vnitřních věcí Československa“, kterým byla intervence v roce 1968. Nebude jistě zapomenuto, že *čs. poslanci hájili servilně pohanění vlastní země a znásilnění její nezávislosti a svrchovanosti!*

Je také zcela správný požadavek řešit i u nás stupňující se politickou krizi jednáním u „kulatého stolu“, jak požaduje komuniké ze setkání delegace Solidarity se zástupci Charty 77 a ostatních nezávislých iniciativ a jak to také navrhuje Václav Slavík, bývalý tajemník ÚV KSČ ve svém článku v deníku italské KS *Unità*. Tato polská metoda je nesporně inspirující (uplatňují ji také v Maďarsku), ale nesmí se přehlížet rozdílnost cest, které k jejímu uskutečnění vedly. V Československu není takové masové hnutí jako polská Solidarita s širokou dělnickou základnou a s takovým charismatickým vůdcem jako je Lech Walesa. Nemůže – zatím – být, protože dělníky – našťástí – nežene do ulic hlad jako v Polsku. Životní úroveň je nesporně u nás lepší, stejně tak zásobování, ale není vyloučeno, že v důsledku neschopnosti nynějšího vedení změnit řízení ekonomiky a politickou atmosféru, může dojít i u nás – jak řekl ve svém komentáři v Čs. rozhlasu 28. srpna ing. Miloš Zeman (uveřejňujeme v tomto čísle jeho článek) – „k prázdným obchodům, inflaci, stávkám, manifestacím“ (mimochoodem, člen předsednictva ÚV KSČ Štěpán na to poddrážděně reagoval slovy „musíme si dát pozor na

prognostiky“ a nebylo by to poprvé, kdyby vědcům, jako M. Zeman a dalším prognostikům a ekonomům, byl dán náhubek).

Není u nás také tak mocná katolická církev (má to své historické důvody, vedle kruté perzekuce po roce 1948 a „zestátnění“ všech církví), i když v poslední době roste její vliv a kardinál Tomášek získal velkou morální autoritu svými statečnými projevy a nabídkou „zprostředkovat“ dialog mezi mocí a společností. Na rozdíl od Polska se zatím v KSČ neobjevují žádné silnější reformní tendence a osobnosti, i když se v základních organizacích projevuje nedůvěra a kritika nynějšího vedení a s nynější krizí bude růst diferenciace mezi členy strany. Současně v obou „satelitních“ politických stranách, lidové a socialistické, roste volání po větší autonomii a nezávislosti na KSČ a po změně ve vedení těchto stran, takže není zcela vyloučeno, že v určité situaci mohou sehrát podobnou úlohu překvapivého spojence opozice jako v Polsku.

Manifestace k 21. výročí invaze v Praze a v dalších městech byla novým výrazem netrpělivosti části veřejnosti, zvláště mladé generace, snášet pasívně nynější režim, i růstu občanské angažovanosti. K tomu přistupuje masová podpora manifestu „Několik vět“ přes hysterickou kampaň v tisku, stranické oběžníky, různé formy diskriminace a trestání signatářů tohoto manifestu, jehož se režim polekal tak, že si nechal vnutit „hrstkou izolovaných a samozvaných jedinců“ obsah své činnosti a propagandy nejméně na dva měsíce. Pozoruhodné je zvláště vystoupení umělecké inteligence, která vedení KSČ svým rozsahem a vlivem překvapila.

Ale na rozdíl od polské opozice chybí účast většího počtu dělníků a ostatních vrstev pracujících, i když dnes většina podpisů pod manifest „Několik vět“ je z dělnických řad. Není to jistě tím, že by dělníci ve svém celku byli spokojeni a neměli své vlastní požadavky. Ale zdá se mi, že občanské iniciativy nevěnují dost pozornosti jejich denním problémům, jako je životní prostředí na pracovištích a v bydlíšti, nedostatek bytů, zvláště pro mladá manželství, stále se rozmáhající korupce, úpadek zdravotní péče a školství, nízké penze, které jsou ostudou pro stát, který si říká „socialistický“, nespravedlivé odměňování za vykonanou práci, zejména za kvalitu a odbornost a v neposlední řadě i nemorální privilegia a vysoké platy stranické „nomenklatury“, která odpovídá za dvacetiletý rozpad naší společnosti.

Právě této starosti o denní potřeby dělníků a ostatních pracujících se můžeme učit od polské opozice. Nezapomínejme, že předchůdcem Solidarity byl KOR (Výbor na obranu dělníků), který dokázal důslednou obranou dělnických zájmů navázat spojení inteligence s dělníky, jejichž nedůvěru bylo třeba dlouho překonávat. Právě této jednotě chtěl vládnoucí režim zabránit a tato jednota se stala hlavní podmínkou vítězství Solidarity.

Solidarita dala příklad demokratické opozici ve všech zemích východní Evropy, že je třeba být stále mezi lidmi a tam, kde se rozhoduje o jejich denních starostech i osudech: v místních národních výborech, v odborových organizacích na závodech a v úřadech,

ve spolcích, které sdružují občany různých zájmů; že je třeba hájit otevřeně potřeby lidí proti svévoli a ne-spravedlivostem a *navrhovat pozitivní řešení*, jak zlepšit jejich život. Lidé pak budou rozlišovat mezi těmi, kdo se obětavě starají o jejich zájmy, a těmi, kdo byli dosazeni „shora“ a starají se jen o svůj prospěch.

Tím nechci říci, že není důležité odhalovat lži o roce 1968 a minulosti, ale že na prvním místě zájmu občanských iniciativ by měly být *konkrétní návrhy a programy, jak vyvést naši zem z dnešní krize*, co je proto třeba udělat a jak k tomu každý může přispět. Kdokoli to dokáže – ať z řad opozice nebo i z řad KSČ – získá podporu občanů, kteří chtějí udělat něco užitečného pro svou zem a kteří se stydí za dnešní její vedení a stav.

Opravdu hodně se můžeme naučit od našich polských přátel, byť s vědomím, že máme odlišné podmínky a tradice. Přejme jim úspěch, aby se jim podařilo vytvořit přitažlivý příklad společnosti demokratické, prosperující a sociálně spravedlivé. Dokud toho nedosáhnou, bude moci režim v Praze využívat jejich těžkostí jako „odstrašující příklad“ toho, že politické a ekonomické reformy vedou ke snižování životní úrovně a k chaosu. Zatím tato propaganda zabírá u části našich občanů, tím spíše, že využívá bezostyšně nálady, které mají své kořeny v minulých vztazích našich národů. Proto je úkolem demokratické opozice čelit této antipolské propagandě a posilovat mezi našimi lidmi pocity solidarity s polským lidem a jeho odvážnou cestou k demokracii.

Ale nejlépe pomůžeme našim polským přátelům, když budeme usilovat o změnu situace u nás. Protože svoboda a demokracie v Polsku a Maďarsku budou ohroženy, pokud si neprorazí cestu také v srdci Evropy, v Československu.

Rím, 12. září 1989

Braňme Ponickou, Čarnogurského, Kusého, Seleckého a Maňáka

(Výzva Hnutí za občanskou svobodu)

Podle zprávy ČTK vznesl vyšetřovatel SNB v Bratislavě obvinění z trestného činu pobuřování proti JUDr. Jánu Čarnogurskému, prof. Miroslavu Kusému, Haně Ponické, Antonu Seleckému a Vladimíru Maňákoví. JUDr. Čarnogurský a prof. Kusý jsou dále stíháni pro podvracení republiky a dne 17. 8. byli městským prokurátorem v Bratislavě vzati do vazby. Záminkou k tomuto drastickému zákroku proti známým postavám slovenského života se stalo jejich společné doporučení, vzpomenout výročí 21. srpna 1968 položením květin na místě, kde byli zabití nevinní lidé ve dnech intervence.

Zastat se obviněných, známých svým demokratismem, bytostnou mírumilovností a vysokou kulturou svých postojů, je samozřejmou povinností každého svobodomyšlného občana. Pro Hnutí za občanskou svobodu má však uvedený případ zvláštní význam. Jde vesměs o činné účastníky Hnutí a o první signatáře jeho manifestu Demokracii pro všechny. Chápe se proto jejich obvinění jako obvinění stovek a tisíců našich stoupenců, jako úder namířený proti každému, kdo jako oni usiluje o demokratický vývoj naší země. A nejen to. Osobnosti, jako jsou Ján Čarnogurský, Miroslav Kusý, Hana Ponická, Anton Selecký a Vladimír Maňák, představují i humanistické a křesťanské tradice slovenské inteligence, které se spojují s obdobnými tradicemi Čechů a Moravanů. Toto neokázalé spolenectví je důležitým pojivem republiky a zárukou vzájemného pochopení a solidarity Čechů a Slováků.

Říká se snad právem, že spisovatelé jsou svědomím národa. O paní Haně Ponické můžeme však s jistotou říci, že byla spolu s Dominikem Tatarkou v posledních dvaceti letech živým svědomím slovenské literární obce. Že ve všech mezních situacích, které jí normalizace připravila, zůstala věrna sama sobě a svému citu pro slušnost a spravedlnost.

Obracíme se proto k veřejnosti v Čechách i na Slovensku: braňme Hanu Ponickou, Jána Čarnogurského, Miroslava Kusého, Antona Seleckého a Vladimíra Maňáka. Braňme je tak, jako by oni bránili nás. Nikdo z těchto skvělých lidí nepatří do vězení. Jejich legitimní místo je za kulatým stolem příštího společenského dialogu.

Praha 21. srpna 1989: strana má situaci pevně v rukou (Foto DPA)